

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата економічних наук, доцента,
доцента кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, докторанта
Львівського торговельно-економічного університету

Миронова Юрія Богдановича

на дисертаційну роботу Кириченко Ольги Вячеславівни
на тему: «Вплив міжнародного туризму на соціально-економічний розвиток
країн ЄС», подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 29 «Міжнародні
відносини» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами

Дисертаційна робота Кириченко О. В. присвячена комплексному аналізу впливу міжнародного туризму на соціально-економічний розвиток країн Європейського Союзу. Обрана тема є надзвичайно актуальною як з наукової, так і з прикладної точки зору, оскільки міжнародний туризм за сучасних умов трансформації глобальної економіки відіграє ключову роль у забезпеченні стійкого зростання, формуванні нових джерел доходів і стимулюванні структурних змін у національних економіках.

Особливу значущість дослідженню надає той факт, що в умовах постпандемічного відновлення туристичної галузі країни ЄС стикаються з потребою адаптації до нових реалій: зміни туристичних уподобань, зростання вимог до екологічної стійкості, поглиблення цифрових трансформацій та необхідності підвищення ефективності галузевої політики. У цьому контексті аналіз міжнародного туризму як чинника соціально-економічної динаміки набуває особливої наукової ваги.

Підвищує наукову цінність роботи також міждисциплінарний підхід до вивчення ролі туризму в структурі макроекономічних процесів. У роботі зроблено акцент на зв'язку між розвитком туризму та зростанням ВВП на душу населення, а також динамікою рівня зайнятості і розширенням сфери послуг. Це дозволяє позиціонувати міжнародний туризм як важливий інструмент соціально-економічної політики, особливо в контексті політики згуртованості ЄС.

Дисертаційне дослідження здійснено в рамках науково-дослідної програми кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова у період 2021-25 рр. У межах програми «Фінансова політика як чинник соціально-економічного розвитку країн» (номер державної реєстрації 0121U113869) Кириченко О. В. було здійснено глибоке дослідження взаємозв'язку між туристичними показниками та економічним зростанням у країнах ЄС з урахуванням сучасних глобальних викликів.

Вивчення змісту дисертаційної роботи дозволяє зробити висновок про її високу наукову якість, логічну цілісність і практичну значущість. Робота відповідає сучасним науковим підходам до дослідження міжнародного туризму як одного з драйверів економічного розвитку в європейському просторі, пропонуючи обґрунтовані висновки та рекомендації, що можуть стати основою для формування ефективної соціально-економічної політики в цій сфері.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

На основі ознайомлення з результатами дисертаційного дослідження можна відзначити високий рівень наукової обґрунтованості та достовірності отриманих результатів, що стало можливим завдяки застосуванню широкого спектра сучасних методів аналізу та використанню надійної інформаційно-статистичної бази. Зокрема, у роботі ефективно поєднано системно-структурний підхід, морфологічний і компаративний аналіз, класифікаційно-аналітичний метод, методи статистичного та економіко-математичного аналізу, що дозволило комплексно дослідити вплив міжнародного туризму на соціально-економічний розвиток країн ЄС. Високий рівень дослідницької роботи підтверджується також продуманим використанням моделей на основі аналізу статистичних даних та часових рядів, що дало змогу простежити як загальні регіональні тенденції, так і національні особливості окремих країн.

Проведення відповідних статистичних тестів забезпечило належну перевірку побудованих моделей, що, у свою чергу, підвищило надійність та валідність висновків.

Дисертаційне дослідження вирізняється глибоким аналізом наукових джерел у сфері розвитку міжнародного туризму, а також широкою та репрезентативною статистичною базою, що охоплює дані з авторитетних джерел по країнах Європейського Союзу. Це дозволило дисертантці забезпечити як ґрунтовне теоретичне підґрунтя, так і практичну цінність одержаних результатів, що свідчить про високу якість виконаної наукової роботи та її значний внесок у вивчення міжнародного туризму як чинника соціально-економічного розвитку.

Наукова новизна та повнота викладення результатів дослідження

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи Кириченко О. В. дає підстави стверджувати про наукову новизну, актуальність та високий рівень виконання дослідження. У дисертації вперше запропоновано економіко-математичну модель, яка дозволяє оцінити вплив основних параметрів міжнародного туризму (кількості туристичних прибуттів, витрат туристів, середньої тривалості перебування, розвиненості готельної інфраструктури) на соціально-економічний розвиток країн Європейського Союзу. Отримані результати дали змогу виявити стійкі взаємозв'язки між туристичною активністю та рівнем економічного добробуту, а також здійснити типологізацію країн ЄС за характером функціонування туристичної галузі. У дисертації вдосконалено методичні підходи до аналізу міжнародного туризму як фактора соціально-економічної динаміки, зокрема поглиблено методологію моделювання комплексного впливу туристичних потоків на макроекономічні показники. Запропоновано інтегральну оцінку взаємозв'язку між туристичними витратами, середньою тривалістю перебування та місткістю готельної інфраструктури з рівнем ВВП на душу населення.

Дисертаційне дослідження вирізняється комплексним підходом до аналізу, поєднуючи кількісні та якісні методи. Удосконалено понятійно-категоріальний апарат у сфері міжнародного туризму, уточнено визначення понять «міжнародний туризм» та «туристична індустрія», а також розширено теоретико-методологічні засади адаптації європейського досвіду (зокрема Франції, Іспанії, Італії, Німеччини, Хорватії) для потреб розвитку туризму в Україні.

Окрему наукову цінність становить обґрунтування впливу глобальних викликів – пандемії COVID-19 та російсько-української війни – на динаміку туристичної діяльності. Результати дослідження дозволили встановити подібності та відмінності між тенденціями розвитку туризму в країнах ЄС і в Україні, що стало основою для рекомендацій щодо підвищення стійкості, цифровізації, інвестиційної привабливості та безпеки вітчизняного туристичного сектору.

Основні результати дисертаційної роботи оприлюднено у 20 наукових публікаціях, серед яких 8 статей у фахових виданнях України, 12 публікацій мають апробаційний характер. Апробаційні матеріали були представлені, як на Всеукраїнських, так і на Міжнародних наукових конференціях, що сприяло фаховій дискусії та отриманню зовнішньої оцінки результатів дослідження. Одна із наукових публікацій індексована в міжнародній наукометричній базі Scopus, що свідчить про визнання результатів дослідження на міжнародному рівні. Такий рівень апробації підтверджує повноту викладу, практичну значущість та наукову новизну виконаної роботи.

Теоретичне та практичне значення, впровадження одержаних результатів дослідження

Здійснене дослідження має прикладну спрямованість, що дозволило трансформувати наукові результати у практичні рекомендації, придатні для впровадження в управлінську та господарську діяльність суб'єктів туристичного бізнесу. Запропонований підхід до оцінювання взаємозв'язків

між показниками міжнародного туризму та соціально-економічним розвитком країн став основою для прикладних рішень, частина з яких вже апробована в діяльності підприємств, зазначених у додатках до дисертації. Зокрема, результати дослідження впроваджено такими компаніями: ТОВ «Моцарт-готель», ТОВ «Готельний комплекс «Аркадія», ТОВ «Дельфінарій «Немо», а також іноземного підприємства «Soilica Ltd». Окремі аналітичні та методичні напрацювання також використовуються в освітньому процесі Одеського національного університету імені І. І. Мечникова для підвищення якості фахової підготовки здобувачів. Здобутки дослідження інтегровані в навчальні курси «Світова економіка», «Міжнародні економічні відносини», «Практикум з досліджень світового господарства», «Аналіз діяльності туристичних підприємств», «Економіка підприємництва», «Економічна теорія».

Відсутність порушення академічної доброчесності

При аналізі дисертаційної роботи Кириченко О. В. на відповідність принципам академічної доброчесності встановлено відсутність будь-яких порушень наукової етики. Це підтверджується як експертними висновками, так і результатами програмного аналізу щодо академічного плагіату. Дисертаційна робота є оригінальним науковим внеском, виконаним самостійно, з дотриманням високих стандартів академічної доброчесності. У роботі не виявлено ознак фальсифікації, компіляції, фабрикації чи неправомірного запозичення інформації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Дисертаційну роботу Кириченко О. В. можна оцінити позитивно, враховуючи отримані під час дослідження результати, а також їх значну наукову та практичну цінність. Однак слід звернути увагу на кілька аспектів, що викликають дискусію та потребують додаткового розгляду:

1. Теоретичні аспекти впливу міжнародного туризму на соціально-економічний розвиток країн ЄС у дисертації розкрито на загальному рівні. Водночас, з огляду на актуальність цієї теми, доцільним виглядало б поглиблення аналізу наукових підходів до оцінки цього впливу, зокрема через розширення огляду літератури та врахування міждисциплінарних підходів. Це дозволило б зміцнити теоретичну основу дослідження й надати ширший контекст для інтерпретації емпіричних результатів.

2. Дисертанткою на високому рівні розкрито та проаналізовано чотири основні групи факторів міжнародного туризму, що впливають на соціально-економічний розвиток країн Європейського Союзу: кількість міжнародних туристів, витрати туристів, середня тривалість їх перебування та кількість місць для ночівлі. Однак результати роботи могли б бути ще більш детальними та мати більшу практичну цінність, якщо до цих груп факторів було б додано показники, що стосуються інвестиційної складової розвитку туристичної інфраструктури, яка була розглянута в розділі 3.

3. У підрозділі 2.2 було проведено кластерний аналіз методом ієрархічної кластеризації, що дозволяє автоматично визначити кількість кластерів на основі результатів дендрограми. Однак для глибшого розуміння отриманих результатів слід було б детальніше описати, як саме інтерпретувалася дендрограма, а також конкретизувати, у чому полягають характерні риси кожного кластеру, їхні сильні та слабкі сторони.

4. У роботі варто було приділити більше уваги оцінці потенціалу розвитку туризму в Україні, особливо в контексті поточної євроінтеграції та післявоєнної відбудови країни. Це питання є надзвичайно актуальним та багатограним, оскільки розвиток туристичної сфери в таких умовах пов'язаний із значними викликами та можливостями. Зокрема, важливо глибше дослідити роль інвестицій у туристичну інфраструктуру – як державних, так і приватних – оскільки саме модернізація транспортної, готельної та сервісної бази є ключовим чинником для підвищення конкурентоспроможності туристичних дестинацій.

Разом з тим, висловлені зауваження та рекомендації не знижують наукової та практичної цінності отриманих результатів дисертаційної роботи, оскільки вони відкривають можливості для подальших досліджень у цій сфері.

Загальний висновок та оцінка дисертаційної роботи

Науковий внесок Кириченко О. В., представлений у дисертаційній роботі «Вплив міжнародного туризму на соціально-економічний розвиток країн ЄС», є важливим та актуальним для розвитку теорії та практики міжнародного туризму, зокрема в контексті оцінки соціально-економічного впливу туристичної діяльності на економіки країн ЄС. У своїй роботі авторка детально розкрила основні чинники, що визначають динаміку розвитку міжнародного туризму, зокрема кількість туристів, витрати туристів, тривалість перебування та інфраструктуру, і розробила економіко-математичну модель для їх оцінки.

Робота Кириченко О. В. є самостійною науковою працею, в якій авторка вдало поєднала теоретичні дослідження з практичними рекомендаціями, що можуть бути застосовані в реальному секторі туризму. Зокрема, розроблені наукові результати дозволяють створити нові підходи до оцінки ефективності туристичних індустрій країн ЄС та їх взаємозв'язку з іншими соціально-економічними факторами. Дослідження включає значну кількість статистичних даних, що підтверджує обґрунтованість та достовірність отриманих результатів.

Отримані в ході дослідження результати мають високу теоретичну та практичну цінність. Вони були апробовані на наукових заходах, опубліковані у фахових виданнях і отримали підтвердження своєї ефективності під час практичного впровадження в діяльність туристичних підприємств. Крім того, в роботі чітко розкривається роль міжнародного туризму в економічному розвитку країн і визначено ключові чинники, які впливають на його динаміку в умовах глобальних економічних змін.

Дисертація має чітку логічну структуру, аргументовані висновки та повністю відповідає вимогам наукового стилю. Виклад матеріалу є послідовним, а результати дослідження підкріплені доказами та конкретними прикладами, що підтверджує їх наукову достовірність. Зміст дисертаційної роботи та отримані результати відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а також вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40.

Дослідження Кириченко О. В. не лише суттєво розширює наукове розуміння економічних аспектів міжнародного туризму, але й сприяє розвитку нових практичних інструментів для управління туристичною діяльністю. Отже, її дисертація є важливим внеском у науку і заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини».

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму та готельно-
ресторанної справи, докторант
Львівського торговельно-економічного
університету

Юрій МИРОНОВ

